

Roditeljsko prezaštićivanje- povezanost s karakteristikama djece i roditelja

Mrvac, Paola

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:066455>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Paola Mrvac

RODITELJSKO PREZAŠTIĆIVANJE – POVEZANOST S
KARAKTERISTIKAMA DJECE I RODITELJA

Završni rad

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Paola Mrvac

RODITELJSKO PREZAŠTIĆIVANJE – POVEZANOST S
KARAKTERISTIKAMA DJECE I RODITELJA

Završni rad

Mentor rada:

Doc.dr.sc. Diana Olčar

Zagreb, rujan 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Stilovi odgoja.....	2
3. Roditeljsko prezaštićivanje.....	5
4. Karakteristike roditelja sklonih prezaštićivanju	8
5. Utjecaj prezaštićivanja na djecu	13
6. Prezaštićivanje – perspektive različitih kultura	17
7. Zaključak.....	20
Literatura	21

Sažetak

Roditeljsko prezaštićivanje je noviji pojam o kojemu izlazi sve više i više informacija i istraživanja kako bi se pokazala njegova neučinkovitost. Obitelj je djetetova primarna zajednica koja ga usmjerava i bodri u životu, no sve to mora biti sa dozom umjerenosti. Prezaštićivanjem roditelji svojoj djeci žele dobro i misle da je ono učinkovito, no istraživanja su pokazala da prevladavaju negativni aspekti. Kod djece se razvijaju internalizirani i eksternalizirani problemi koji ih prate od najmlađe pa sve do odrasle dobi. Anksioznost, depresija, agresivnost, smanjeno zadovoljstvo životom i narcizam neki su od ključnih karakteristika djece koja su pod utjecajem prezaštićivanja. Ona mogu razviti niže emocionalne i socijalne vještine te se suočavaju s teškoćama u suočavanju sa stresnim situacijama. Osim toga, takva djeca često pokazuju veću sklonost prema strahu, tjeskobi i niskom samopoštovanju. Kada je riječ o karakteristikama roditelja, istraživanja ukazuju na to da sami roditelji mogu biti tjeskobni te zbog toga prezaštićuju, preopterećeni su brigom za dijete i skloni upravljanju svakim aspektom djetetova života. Oni često osjećaju visoku razinu anksioznosti i straha za dobrobit svog djeteta, što može biti rezultat njihove vlastite nesigurnosti i straha od neuspjeha. Ovim istraživanjima se naglašava važnost prepoznavanja problema roditeljskog prezaštićivanja i njegovih posljedica kako bi se razvile strategije podrške roditeljima. Edukacija roditelja o zdravim granicama zaštite, podrška u razvoju djetetove samostalnosti i samopouzdanja te promicanje otvorenog komunikacijskog stila može imati pozitivan utjecaj na smanjenje roditeljskog prezaštićivanja. U konačnici, istraživanja potvrđuju da roditeljsko prezaštićivanje ima dublje implikacije na razvoj djece. Razumijevanje ovog fenomena i usvajanje pristupa koji promiče zdrav odnos između roditelja i djeteta ključni su za poticanje djetetovog rasta, samostalnosti i razvoja snažne emocionalne i socijalne inteligencije.

Ključne riječi: internalizirani i eksternalizirani problemi, prezaštićivanje, zdrave granice zaštite

Abstract

Parental overprotection is a newer concept about which more and more information and research is coming out to show its ineffectiveness. The family is the child's primary community that guides and encourages him in life, but all this must be done with a dose of moderation. By overprotecting, parents wish their children well and think that it is effective, but research has shown that negative aspects prevail. Children develop internalized and externalized problems that accompany them from the youngest to adulthood. Anxiety, depression, aggressiveness, reduced life satisfaction and narcissism are some of the key characteristics of children who are under the influence of overprotection. They may develop lower emotional and social skills and face difficulties in dealing with stressful situations. In addition, such children often show a greater tendency towards fear, anxiety and low self-esteem. When it comes to the characteristics of parents, research indicates that parents themselves can be anxious and therefore overprotective, overburdened with care for the child and tend to manage every aspect of the child's life. They often feel high levels of anxiety and fear for their child's well-being, which may be a result of their own insecurities and fear of failure. These studies emphasize the importance of recognizing the problem of parental overprotection and its consequences in order to develop strategies to support parents. Educating parents about healthy limits of protection, supporting the development of the child's independence and self-confidence, and promoting an open communication style can have a positive impact on reducing parental overprotection. Ultimately, research confirms that parental overprotection has deeper implications for children's development. Understanding this phenomenon and adopting an approach that promotes a healthy relationship between parent and child are key to encouraging the child's growth, independence and the development of strong emotional and social intelligence.

Key words: healthy limits of protection, internalized and externalized problems, overprotection

1. Uvod

Roditeljsko prezaštićivanje je pojam koji opisuje tendenciju roditelja da prekomjerno štite svoju djecu od negativnih iskustava i rizika u svijetu. Ova pojava može biti rezultat roditeljske ljubavi, brige i želje da se osigura sigurnost i dobrobit djeteta. Međutim, prekomjerno prezaštićivanje može imati negativne posljedice na razvoj djece i njihovu sposobnost da se nose sa životnim izazovima. Karakteristike djece koja su podvrgnuta roditeljskom prezaštićivanju često uključuju nisku razinu samopouzdanja, nedostatak samostalnosti i inicijative, te poteškoće u suočavanju s neizvjesnošću i frustracijom. Takva djeca mogu razviti ovisnost o roditeljima i teškoće u razvijanju vlastitih socijalnih vještina. S druge strane, roditelji koji su skloni prezaštićivanju svoje djece često pokazuju određene karakteristike kao što su prevelika zabrinutost, strah od neuspjeha, nisko samopouzdanje ili visoka razina kontroliranja. Oni mogu osjećati potrebu da stalno budu prisutni u životima svoje djece, odlučivati umjesto njih i štititi ih od svih mogućih opasnosti. No, takav pristup može ograničiti djetetovu autonomiju, otežati razvoj samostalnosti i sprečavati njihovu sposobnost da se suoče sa stvarnim svijetom. Istraživanja su pokazala da roditeljsko prezaštićivanje može imati dugoročne negativne posljedice na emocionalni i socijalni razvoj djece. Djeca koja su previše zaštićena mogu imati teškoće u donošenju odluka, rješavanju problema, razvijanju odnosa i suočavanju sa stresom. Također, mogu razviti osjećaj nesigurnosti i nedostatka samopouzdanja, što može utjecati na njihovu sposobnost da se samostalno nose s životnim izazovima. Kako bi se prevladale negativne posljedice roditeljskog prezaštićivanja, važno je uspostaviti ravnotežu između zaštite i poticanja djetetove samostalnosti. Roditelji trebaju podržavati svoju djecu, ali istovremeno im pružiti priliku za učenje i rast kroz samostalno suočavanje s izazovima. Važno je da djeca razviju vlastite vještine i samopouzdanje kako bi postala emocionalno i socijalno zdravi odrasli.

2. Stilovi odgoja

Prema temeljnom istraživanju roditeljstva u 1966. godini, Diana Baumrind je zaključila kako postoje 3 odgojna stila: autoritarni, autoritativni i permisivni te su oni produkt roditeljske topline i discipline (Darling i Steinberg, 1993). Na postojeću teoriju nadovezali su se Maccoby i Martin (1983) i dodatno proširili stilove odgoja koji su se temeljili na visokim ili niskim rezultatima na dvije dimenzije roditeljstva koje je Diane Baumrind navela kao najbitnije, a to su roditeljska reakcija i roditeljska zahtjevnost. Kod roditeljske reakcije bitna je količina kojom roditelj odgovara na potrebe djece, a roditeljska zahtjevnost je sklonost roditelja da imaju pravila i da traže odgovorno i zrelo ponašanje djeteta. Tada su utemeljena četiri roditeljska stila koja su nam poznata i danas: autoritarni stil (visoka reakcija i visoka zahtjevnost), permisivni stil (visoka reakcija i niska zahtjevnost), autoritativni stil (niska reakcija i visoka zahtjevnost) i indiferentni stil (niska reakcija i niska zahtjevnost).

Osim navedena četiri stila, Steinberg, Elmen i Mounts (1989) nadogradili su te modele i dodali dimenziju autonomije. „Ta je dimenzija roditeljstva važna u razdoblju adolescencije, pa čak i njezinim počecima od desete godine nadalje, kad dijete počinje uspostavljati neovisan psihološki identitet.“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2006, str. 271). Dimenzija nadzora obuhvaća brigu roditelja o tome što im dijete radi, koliko ga nadziru i u kojoj mjeri očekuju zrelo, odgovorno ponašanje djeteta (Raboteg-Šarić, Sakoman i Brajša-Žganec, 2002). Postoje dva oblika nadzora: psihološki nadzor i nadzor ponašanja. Psihološki nadzor je onaj koji se odnosi na praćenje djetetovih unutarnjih misli, osjećaja i emocija. Pogodno ga je izbjegavati u adolescenciji iz razloga što je često povezan s depresijom i agresivnim ponašanjem. Nadzor ponašanja obuhvaća postavljanje granica i pravila ponašanja i kažnjavanje ukoliko dođe do prekršaja istih. Razlog tomu je da se izbjegnu nepoželjna ponašanja djece. Prema istraživanjima, utjecaj oba oblika nadzora povezuje se s lošijim razvojnim rezultatima (delikvencija i depresija), dok se nadzor ponašanja posebno povezuje s eksternaliziranim problemima (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Rocher je govorio o dimenziji kontrola-autonomija prema kojoj je s jedne strane pretjerano ograničavanje, a s druge strane pretjerana popustljivost i tolerancija, zbog čega ju još naziva i bipolarnom dimenzijom (Ajduković i Delale, 2000). Ono u čemu su se složili svi autori je da je potrebno kombinirati dimenzije kontrole i topline kako bi se vidio utjecaj na dijete i iz te kombinacije proizlaze četiri odgojna stila: autoritarni, autoritativni, popustljivi i zanemarujući. (Ljubetić, 2007).

Autoritarni stil podrazumijeva velika roditeljska očekivanja i zahtjeve koje stavljaju pred djecu uz veliki nadzor i malu količinu topline i podrške. Roditelji se u ovom odgojnom stilu smatraju

superiornima nad djetetom, hladni su, donose odluke umjesto djece te kažnjavaju djetetove pogreške i kršenje pravila (Berk, 2015). Komunikacija u ovakvoj obitelji je siromašna i uglavnom roditelj vodi monolog koji je prepun ponižavajućih komentara i kritika (Zrilić, 2005). Roditelji svoje ponašanje i uvjete pripisuju brizi o njima, no ne razumiju koliko štete djeci. Djeca odgojena u ovom stilu sklona su delikventnom ponašanju i agresivnosti, pogotovo u doba adolescencije, a uzrok tomu je neuvažavanje mišljenja djeteta i slaba komunikacija. Također se pojavljuju i sramežljivost, povučenost i prestrašenost što dovodi do slabog uspostavljanja socijalnih kontakata. Djeca autoritarnih roditelja strahuju od reakcije na njihov neuspjeh što uzrokuje kontraefekt i dovodi do još većih neuspjeha i problema. (Zrilić, 2005).

Autoritativni stil smatra se dosljednim i demokratskim. Roditelji imaju određena pravila koja očekuju da djeca poštuju i slijede, a ta pravila su u skladu s njihovom dobi, nadgledaju djecu te kontroliraju neželjene obrasce ponašanja. Uz očekivanja o poštivanju pravila roditelji u ovom stilu imaju razvijenu empatiju prema djeci, topli su i pružaju im emocionalnu podršku i toplinu te opažaju i brinu o djetetovim osjećajima. Razgovaraju sa djetetom, uvažavaju djetetovo mišljenje i daju djetetu slobodu. Djeca koja su u autoritativnom stilu su odgovorna, visokog samopouzdanja i sigurna u sebe (Berk, 2015). Autoritativni roditelji razgovaraju mirnim tonom, ali i povišenim ukoliko je to potrebno, priznaju kada su pogriješili i svojim ponašanjem je djetetu primjer, a dijete u tome vidi osobu kojoj se može povjeriti i u koju se može pouzdati. (Rosić, 2005).

Permisivni (popustljiv) stil karakteriziraju roditelji koji su topli, pružaju puno ljubavi, podrške i emocionalne topline, ali nemaju visoke zahtjeve niti očekivanja od svoje djece, popustljivi su i nepažljivi. Oni su uvijek tu za svoje dijete i ne upotrebljavaju metode kažnjavanja što dovodi do toga da ih djeca iskorištavaju i manipuliraju njima. Djeca imaju potpunu slobodu u svojim odlukama što dovodi do prevelikog stupnja autonomije odjednom, stoga su djeca nesnalažljiva, impulzivna, imaju lošiji školski uspjeh i skloni su agresivnosti kada im želje i zahtjevi nisu odmah ispunjeni (Berk, 2015).

Posljednji je stil indiferentni (zanemarujući) kojeg karakteriziraju ravnodušni roditelji odnosno oni koji ne pružaju ograničenja, toplinu ni pažnju. Posljedica ovog stila odražava se u djeci koja nemaju zdravi socijalni razvoj, neposlušni su te imaju eksternalizirane probleme u ponašanju koji su uzrok smanjene brige roditelja o njima (Vasta i sur., 2005). Komunikacija u obitelji je gotovo nepostojeća i ne donose se zajednička rješenja (Zrilić, 2005). Ovaj stil smatra se najnezdravijim jer vodi problemima u djetinjstvu i neprimjerenom ponašanju (Pernar, 2010).

Roditeljsko prezaštićivanje ima mnoge sličnosti s autoritarnim odgojnim stilom gledajući na visoku razinu kontrole i upućenost u život djece kako bi im pomogli biti što uspješniji (Le Moyne i Buchanan, 2011). S druge strane, pojedini autori ne smatraju da su prezaštitni roditelji brižni i nježni. Navode da prezaštićivanje u kombinaciji s niskom toplinom dovodi do brojnih štetnih posljedica za dijete. Iako je važno postaviti granice, također je važno djeci dati autonomiju, posebno prilikom ulaska u adolescenciju gdje im je potrebna određena neovisnost (Nelson i sur., 2015). Niska razina topline odlikuje autoritarni stil, dok s druge strane, neki od autora (Nelson i sur., 2015.; Padilla-Walker i sur., 2019) smatraju da prezaštitnički roditelji ipak pokazuju visoku razinu topline prema svojoj djeci. Istraživanje Padilla-Walker i suradnika (2019.) pokazalo je da roditelji ipak pokazuju visoku razinu na dimenziji topline (77% majki i 55% očeva). Prezaštitnički nastrojeni roditelji pokazuju karakteristike i autoritarnog i permisivnog stila jer nisu rigidni u svome odgoju i ne očekivaju previše od svoje djece već su previše uključeni. LeMoyne i Buchanan (2011) to bi objasnili kao skup prikladnih roditeljskih karakteristika prezentiranih na neprikladan način.

3. Roditeljsko prezaštićivanje

Tijekom mnogo godina, roditeljske metode su se temeljile na tome koliko napora roditelji ulažu u brigu o svom djetetu i omogućavanje njihovog zrelog razvoja i stjecanja životnih vještina. Međutim, nedavna istraživanja su dokazala da neki roditelji previše truda ulažu u pomaganje i brigu o djeci, što ima negativne posljedice na samu djecu (Locke, 2014). Glavna karakteristika roditeljstva koje je prezaštitničko je prevelika uključenost roditelja, gdje su skloni sve raditi sami kako bi osigurali psihološko blagostanje svoje djece, što rezultira manjkom djetetove autonomije, krivnje kada samo nešto ne uspije te naposljetku i kompliciranim obiteljskim odnosima (Segrin i sur., 2013). Nametljivo ponašanje očituje se u prevelikoj brizi za dijete, nametanju svojih uvjerenja kako bi roditelji zaštitili dijete i sačuvali ga od novih i nepoznatih situacija. Pretjerana uključenost roditelja povezana je s negativnim ishodima kod njihove djece (Dumond, 2019; prema Miano i sur., 2021), primjerice nedostatak sposobnosti suočavanja sa stresnim događajima (Möller i sur., 2014; prema Miano i sur., 2021), veću ranjivost za razvoj internaliziranih simptoma (LeMoyne i Buchanan, 2011) i eksternaliziranih simptoma ponašanja (Grolnick i sur., 2000). Prema Baumrind roditelji koji iskazuju visoku razinu predanosti i ulaganja u svoju djecu će potaknuti veću razinu kompetentnosti kod njihove djece i njihovo aktivno oblikovanje i kontrola djetetovog okruženja će rezultirati većom kompetentnosti i višom razinom samopouzdanja kod djece. Njezin glavni zaključak u vezi s potrebnim naporom roditelja jest da bi roditelji trebali uložiti značajan angažman i napor u svoju roditeljsku ulogu kako bi postigli uspješan rezultat (Baumrind, 1993; prema Locke, 2014).

Novija istraživanja počela su osporavati ideju da će ekstremni roditeljski naponi za njihovo dijete prdovesti do još poželjnijih rezultata dobrobiti djeteta (Locke, 2014). Pojmovi koji uključuju „helikopter roditeljstvo“, odnosno roditeljsko prezaštićivanje, gdje roditelji „lebde djeci iznad glave“ i „roditelj kosilica“ gdje roditelji pokušavaju srušiti sve prepreke na putu djetetova uspjeha ušle su u popularni leksikon roditeljskih pristupa i danas ih autori redovito koriste. Kada su opisivali ekstremne ili neprikladne roditeljske napore, većina autora prvenstveno je referirala na specifične roditeljske postupke, a ne na opće roditeljske stilove. Ovi specifični roditeljski postupci smatraju se ekstremnim jer ne omogućuju djetetu da razvije autonomiju primjereni dobi (Segrin i sur., 2012). Roditelji vide opasnu situaciju i kada ona to nije te dijete pokušavaju zaštititi na sve moguće načine u svim situacijama, žele sudjelovati u svim životnim odlukama pa i kasnije u tinejdžerskoj i odrasloj dobi (npr. pri odabiru fakulteta). Oni ne razumiju i nisu svjesni toga da svojoj djeci stvaraju kontraefekt, te da su njihovi postupci

nametljivi i ograničavajući za razvoj djeteta kao samostalne osobe (LeMoyné i Buchanan, 2011). U današnje vrijeme često se prezaštićivanje djeteta ili tzv. „helikopter roditeljstvo“ povezuje sa ranom odraslom dobi, no prezaštićivanje počinje puno ranije, već u mlađoj dobi kada roditelj obavlja djetetove zadatke za školu ili vrtić, kada strahuje da dijete padne u igri i brže bolje ga podiže (LeMoyné i Buchanan, 2011). Postoji malo istraživanja koja se bave definiranjem prezaštićivanja djece u ranom i školskom uzrastu. To je vjerojatno zbog promjena u normama zajednice koje podrazumijevaju visoku razinu roditeljske brige i zaštite djece, što je postalo uobičajeno u suvremenom roditeljstvu (Ungar, 2009). Stoga se definicije pretjeranog roditeljstva u predškolskoj i školskoj dobi uglavnom usredotočuju na postupke koje roditelji poduzimaju za svoju djecu, a koje bi djeca trebala biti sposobna obaviti sama. Istraživanja djece predškolske dobi često opisuju pretjeranu uključenost roditelja kao pretjeranu zaštitu djece putem postupaka koji se smatraju neprikladnima za njihovu dob, poput preuzimanja kontrole nad djetetovim prijateljstvima ili nedopuštanja da obavljaju zadatke poput samostalnog oblačenja (Hudson i Dodd, 2012). Prezaštićivanje djece u predškolskoj i školskoj dobi također se definira kao roditeljsko sprječavanje djeteta da doživi "normalne prijelazne rituale" poput hodanja do škole, povećan nadzor roditelja nad djecom, davanje djece mobilnim telefonima iz sigurnosnih razloga i nadzor djece u društvenim situacijama, iako se takvi postupci opisuju kao norma, iako samo stručnjaci za dječji razvoj smatraju takvu zaštitu ekstremnom (Ungar, 2009). Prema istraživanju Judith Yvonne Locke (2014) veliki dio je povezivao prezaštićivanje s određenim roditeljskim praksama poput pisanja domaće zadaće djetetu, oblačenje djeteta (kada bi ono to već moglo samostalno), uključenost u vanškolske aktivnosti itd., no neke se definicije drugih autora ipak odnose na opće stilove odgoja. Segrin i suradnici (2012) povezuju prezaštićivanje s dva stila roditeljstva prema Baumrind: autoritarnim roditeljstvom, gdje roditelji nisu u stanju prepoznati kada se trebaju povući i dopustiti djetetu da preuzme određenu autonomiju, i ekstremnim prilagođavanjem djetetovim potrebama, što je karakteristično za popustljivo roditeljstvo (iako s nedosljednom usmjerenosti). Ove definicije uglavnom se temelje na postupcima roditelja koji su vrlo zaštitnički nastrojeni i zahtjevni prema djetetu, ne dopuštajući mu da razvija neovisnost u vlastitom životu. Stoga se čini da je prezaštićivanje djeteta vrlo povezano s neskladom između roditeljskih ciljeva i ciljeva odraslog djeteta te da su ti roditeljski ciljevi neprikladni za razinu djetetovog razvoja i dobrobit (Locke, 2014). Neki istraživači prepoznali su roditeljske ciljeve u roditeljskom izboru postupka prezaštićivanja. Nelson (2010; prema Locke, 2014) je u svom istraživanju proučavala kako roditelji koriste tehnologiju poput mobitela i monitora za bebe tijekom različitih faza djetinjstva, od dojenčadi do kasne adolescencije. Ona je opisala takvo roditeljstvo kao "roditeljstvo izvan kontrole".

Njeno istraživanje je otkrilo da su primarni ciljevi roditelja u tim postupcima bili zaštita djeteta i osiguravanje njegove buduće ekonomske sigurnosti i konkurentske prednosti, tako da ostanu povezani sa svojim djetetom. Također je primijetila da su ti postupci vođeni roditeljskim ciljevima, a svi roditelji koje je intervjuirala, koji su bili iz "profesionalne srednje klase", vidjeli su te postupke kao važne roditeljske čine ispunjene brigom i ljubavlju koji osiguravaju budućnost njihovog djeteta (Nelson, 2010; prema Locke, 2014). Segrin i suradnici (2012) tvrde da su namjere roditelja koji su previše zaštitnički nastrojeni dobronamjerne u usporedbi s nametljivim roditeljstvom koje se očituje u manipuliranju djetetovim mislima i osjećajima prizivanjem krivnje i tjeskobe, dok roditelji koji su prezaštitnički nastrojeni ne manipuliraju emocionalno svojim djetetom. Dobronamjernost roditeljskih namjera uglavnom se temelji na tome koliko je cilj prikladan za buduću uspješnost djeteta, a to pak ovisi o roditeljevoj sposobnosti procjene što je prikladan cilj za njihovo odraslo dijete. Primjerice, jedan od faktora koji Segrin i suradnici koriste kao mjeru prezaštićivanja je preuranjeno rješavanje problema za dijete koje roditelji poduzimaju. Bez jasnog razumijevanja specifičnog problema ili različitih perspektiva na njega, ne možemo biti sigurni hoće li problem koji roditelj identificira biti istinski dijeljen i od strane djeteta ili općenito zajednice (Locke, 2014).

U svjetlu mnogih promjena u roditeljstvu i odgoju, postavlja se pitanje zašto i kako se događaju te promjene. Povećanje nezaposlenosti, učestali teroristički napadi i problemi vezani uz okoliš stvaraju nesigurnost kod roditelja. Kada se osjećaju nemoćnima u kontroli svijeta oko sebe, oni biraju kontrolirati svoju djecu. Na primjer, jedna majka iz Bethesde, Maryland uočila je mnoge prijetnje izvan njezine kontrole, poput terorizma i okolišnih problema, ali je izjavila: "Mogu kontrolirati kako moja kći provodi dan" (Strauss, 2006). Također su se dogodile promjene u načinu života. Ljudi koji su odrasli u turbulentnim vremenima 1960-ih svjedočili su velikim društvenim promjenama i to je utjecalo na razvoj novih životnih stilova. Ti stilovi uključuju i način roditeljstva. Preuzeli su najbolje elemente stilova svojih roditelja koji su naglašavali obrazovanje, neovisnost i disciplinu (Carroll, 2005.), i krenuli su prema kooperativnijem stilu roditeljstva. Roditelji smatraju da su odgovorni za pomoć djeci u donošenju boljih odluka - uključujući izbor fakulteta, poslova i smjera njihovih života. Današnji roditelji obično imaju manje djece nego njihova biološka obitelj što znači da se na svako dijete može potrošiti više novca i vremena (Strauss, 2006).

4. Karakteristike roditelja sklonih prezaštićivanju

Prema perspektivama obiteljskih sustava (Minuchin, 1985; prema Van Petegem i sur., 2021), obitelj se može zamisliti kao dinamički sustav, sastavljen od više podsustava, kao što su podsustav roditelj-dijete i suroditeljski podsustav. Zajedničko roditeljstvo odnosi se na koordinaciju između bilo koje dvije (ili više) odraslih osoba koje dijele odgovornost za odgoj djeteta (McHale i sur., 2019; prema Van Petegem i sur., 2021). Prethodna istraživanja ukazuju na to da dinamika suroditeljstva može objasniti zašto sukobi među roditeljima mogu utjecati na odnos roditelj-dijete i prilagodbu djeteta (Van Petegem i sur., 2021). Preusmjeravanje pažnje na poteškoće ili probleme djeteta privremeno oslobađa temeljnu napetost i stres koji postoje između roditelja (Bowen, 1978; prema Van Petegem i sur., 2021). Stoga, kada se roditelji prekomjerno angažiraju s djetetom, koriste to kao način da izbjegnu suočavanje s vlastitim sukobima i riješe stres, tjeskobu ili konflikte koji postoje među njima (Minuchin i sur., 1978; prema Van Petegem i sur., 2021). Drugim riječima, prezaštićivanje djeteta može biti izravan način izražavanja temeljne dinamike triangulacije koja djeluje unutar obitelji. Slično tome, međugeneracijske koalicije mogu dovesti do prekomjerne uključenosti i isprepletenosti između roditelja, koji postaje saveznik, i djeteta (Grych, 2002; prema Van Petegem i sur., 2021). U literaturi se pojam triangulacija koristi na različite načine, ali u osnovi se odnosi na proces preusmjeravanja roditeljskih sukoba kroz uključivanje djeteta u te sukobe (Grych, 2002; prema Van Petegem i sur., 2021). Kada dijete postaje dio saveza s jednim roditeljem protiv drugog roditelja, međuljudski odnosi mogu biti narušeni, što može dovesti do prezaštićivanja i invazivnih roditeljskih praksi (Bell i sur., 2001; prema Van Petegem i sur., 2021). U ovom scenariju, dijete postaje uključeno u roditeljski sukob, što omogućuje obiteljskom sustavu da riješi napetost unutar njega (Dumont, 2019; prema Van Petegem i sur., 2021). Kada se dijete nalazi između roditelja, stres i napetost unutar sustava privremeno se smanjuju. Međutim, dugoročno gledano, triangulacija djeteta kroz pretjerano zaštitničke prakse ima probleme, jer obiteljski sustav i dalje treba dijete kako bi održao ravnotežu (Bell i sur., 2001; prema Van Petegem i sur., 2021). Osim toga, ovi trostruki obrasci interakcije krše granice jer dijete mora pregovarati između roditelja i nositi se s konfliktnim lojalnostima (Amato i Afifi, 2006; prema Van Petegem i sur., 2021). To je posebno problematično tijekom adolescencije, kada se ključni razvojni zadaci kao što su formiranje identiteta, potreba za neovisnošću i orijentacija prema vršnjacima zahtijevaju rebalans obiteljskog sustava i ponovno pregovaranje o pravilima i ulogama, što dovodi u pitanje cjelokupni obiteljski sustav (Grych, 2002; prema Van Petegem i sur., 2021). S obzirom na ove teze, Van Petegem i sur. (2021) proveli su istraživanje i došli

do zaključka da je percipirana triangulacija posebno snažno povezana s prezaštićivanjem djece, što je zauzvrat predviđalo više simptoma anksioznosti među adolescentima.

Osim toga, prezaštićivanje uključuje obiteljske odnose u kojima roditelji projiciraju vlastite želje na svoju djecu, a roditeljski ciljevi se miješaju s ciljevima djece (Segrin i sur., 2013). Obitelji koje karakterizira pretjerano roditeljstvo imaju poteškoća s procesima diferencijacije, što znači da svaki član obitelji ne može zadovoljiti svoje potrebe za bliskošću i podrškom s jedne strane, te potrebe za autonomijom i neovisnošću s druge strane (Rousseau i Scharf, 2015). Razna istraživanja obiteljskih sustava istaknula su da kvaliteta obiteljskih odnosa utječe na izgleda za pojavu psihopatoloških simptoma (McCleod i sur., 2007).

Istraživanja o roditeljskom prezaštićivanju sugeriraju da je jedan od potencijalnih uzroka prezaštićivanja roditeljska tjeskoba. Pokazano je da roditeljska anksioznost predviđa pretjeranu zaštitu roditelja (Thomasgard, 1998; prema Segrin i sur., 2013). Thomasgard je otkrio da je roditeljska anksioznost povezana s percepcijom djeteta kao ranjivog. To ukazuje na moguću projekciju roditeljske zabrinutosti na dijete, a roditelji vide prezaštitu kao rješenje (Segrin i sur., 2013). U obiteljima u kojima dijete ima kroničnu bolest ili invaliditet, roditeljska anksioznost i strahovi postaju prevladavajući te dolazi do prezaštićivanja zbog specifičnih okolnosti u kojima se dijete nalazi (Segrin i sur., 2013). Thomasgard i Metz (1993) sugeriraju da granica između normativne/odgovarajuće zaštite i neprilagođene pretjerane zaštite ovisi o situaciji ili kontekstu interakcije roditelj-dijete, kao i visokoj razini usmjerenosti i brige roditelja. Na primjer, otkriveno je da je majčina brižnost tijekom slobodne igre povezana s povučenim ponašanjem djeteta u dobi od četiri godine, dok isto majčino ponašanje tijekom zadatka u kojem je majka aktivno sudjelovala (npr. strukturirani zadatak učenja namjerno težak za dijete) nije bilo povezano s problemima djeteta (Rubin i sur., 2001). U mlađoj odrasloj dobi, roditeljska izvješća o tjeskobi zbog odvajanja povezana su s percepcijom više psihološke kontrole koju dijete navodi (Kins i sur., 2011; prema Segrin i sur., 2013).

Roditeljska tjeskoba također zauzima značajno mjesto kod Nelsonove (2010; prema Segrin i sur., 2013) analize roditeljstva izvan kontrole, u kojoj su roditelji srednje klase zaokupljeni opasnostima iz okoline s kojima se suočavaju njihova djeca. Istraživanje Segrin i sur. (2013) potvrdilo je da postoji značajna povezanost između tjeskobe i anksioznosti roditelja sa prezaštićivanjem. Ovo istraživanje u skladu je sa drugim istraživanjima u literaturi koji pokazuju da su roditelji koji su pretjerano uključeni i pretjerano kontrolirani često anksiozni roditelji (npr. Kins i sur., 2011; prema Segrin i sur., 2013). Razumljivo je da bi se roditelji koji

osjećaju da je njihovo dijete ranjivo ili su zabrinuti oko smjera u kojem se njihovo dijete uputilo mogli uključiti u vrstu izrazito direktivnog i pretjeranog ponašanja koje predstavlja prezaštićivanje (Segrin i sur., 2013).

Prezaštićivanje je posebno vidljivo tijekom ključnih trenutaka odrastanja kada djeca, već mladi odrasli ljudi, oblikuju sliku o sebi. Prema istraživanjima Nelsona i Barryja (2005; prema Nelson i sur., 2007), većina mladih u dobi od 18 do 25 godina u Sjedinjenim Državama ne smatra sebe odraslima, niti većina njihovih roditelja smatra svoju djecu odraslima (Nelson i sur., 2007). Kao rezultat toga, mnogi roditelji osjećaju da i dalje trebaju i žele pomoći svojoj djeci da prebrode ovo razdoblje eksperimentiranja i istraživanja, istovremeno im pružajući autonomiju koju žele i trebaju. No, to zahtijeva ravnotežu između poticanja njihovih mladih odraslih osoba da steknu veću autonomiju i ispunjavanja uloga odrasle osobe (Aquilino, 1996, 2006; prema Nelson i sur., 2011), uz pružanje potrebne podrške za uspješnu tranziciju. Stoga se čini da pokušaji kontrole i ograničavanja autonomije u dječjoj dobi ostavljaju posljedice na dijete u mlađoj odrasloj dobi. U istraživanju o roditeljstvu u mladoj odrasloj dobi, Nelson i Padilla-Walker (2011) identificirali su grupu majki i očeva koji su postigli visoke rezultate na mjerilima kontrole - i u kontroli ponašanja i psihološkoj kontroli. Majke s visokim rezultatima na tim mjerilima imale su djecu s najnegativnijim ishodima, s manjom bliskošću roditelj-dijete, niskim samopoštovanjem djeteta i visokim razinama depresije, anksioznosti i impulzivnosti. Slično tome, djeca čiji su očevi bili kontrolirajući su ocijenjena kao djeca s najlošijim ishodima, s manjom bliskošću roditelj-dijete, niskim samopoštovanjem djeteta i ljubaznosti, te visokim razinama depresije i anksioznosti. U drugom istraživanju o mladim odraslima i njihovim majkama, utvrđeno je da psihološka kontrola majke negativno utječe na zadovoljstvo djeteta odnosom s majkom i otvorenost djeteta prema majci, te pozitivno utječe na sudjelovanje djeteta u rizičnim ponašanjima (Urry i sur., 2011; prema Zhang i sur., 2020). Kada se radi o ulozi spola u prezaštićivanju, pretpostavlja se da majke više osjećaju pritisak da budu zabrinute za kvalitetu svog roditeljstva i da budu intenzivnije u svom pristupu nego očevi (Hays, 1996). Također se pokazalo da majke s višim stupnjem obrazovanja imaju različita iskustva u roditeljstvu (Nomaguchi i Brown, 2011; prema Locke, 2014) te su aktivnije u podržavanju i razvijanju talenata djeteta (Cheadle i Amato, 2011; prema Locke, 2014)

Također se pokazalo da roditeljsko žaljenje ima utjecaj na roditeljsku anksioznost, što dovodi do prezaštićivanja djeteta. Princip žaljenja za izgubljenom prilikom, objašnjen od strane Beike i suradnika (2009), sugerira da se žaljenje javlja kada se izgube prilike za ostvarenje željenog cilja. Kada roditelji shvate da su izgubili prilike povezane s njihovim osobnim ciljevima i

ciljevima roditeljstva, njihova anksioznost i žaljenje se povećavaju, što negativno utječe na dijete jer se roditelj miješa u njegove odluke. Neizravni utjecaj žaljenja na prezaštićivanje, putem anksioznosti, također je u skladu s teorijama o prezaštićivanju koje tvrde da se roditeljeva zabrinutost za sebe i svoje dijete miješa (München i München, 2009; prema Segrin i sur., 2013.). Pretjerana uključenost u život djeteta i fokus na njegovu dobrobit mogu biti način na koji roditelj neizravno obrađuje svoje žaljenje, istovremeno umanjujući popratnu anksioznost koja dolazi s tim. Za neke roditelje, uspjeh djeteta postaje njihov vlastiti uspjeh. Roditeljska anksioznost zbog nedostizanja ciljeva može se donekle umanjiti vjerovanjem da dijete može postići te visoke ciljeve (Segrin i sur., 2013).

Istraživanja o prezaštićivanju također ističu kako obrazovanje i financijska situacija roditelja mogu imati utjecaj na ovaj fenomen. Roditelji s visokom razinom obrazovanja i financijskom stabilnošću vjerojatnije će ulagati iznimne napore u roditeljstvo (Nelson, 2010; prema Locke, 2014). Zapravo, roditelji s visokom razinom obrazovanja danas teško mogu izbjeći poruku da je potrebno pružiti značajnu emocionalnu angažiranost i fizičke resurse kako bi bili dobri roditelji (Hays, 1996). Ideja da intenzivan napor predstavlja vrhunski roditeljski stil potaknuta je istraživanjem Baumrinda, ali i popularnim knjigama o roditeljstvu koje su poticali roditelje na ulaganje ekstremnih napora u stvaranje okruženja koje će omogućiti djetetu da ostvari svoj puni potencijal (Hays, 1996). Tijekom proteklih desetljeća, postojala je privlačnost ideje da roditelji mogu upravljati rizicima za svoju djecu i poboljšati njihove ishode putem pažljivog roditeljstva, a ta je ideja navodno postala sveprisutna u društvu (Shirani i sur., 2012; prema Locke, 2014). Nakon Drugog svjetskog rata, popularni priručnici o roditeljstvu poput knjige Dr. Spock's Baby and Child Care (1946) zagovarali su pristup roditeljstvu koji je zahtijevao intenzivne napore i značajna sredstva, stavljajući pritisak na roditelje, posebno majke, da se "potpuno posvete odgoju djece" (Hays, 1996).

Važnost roditeljskog truda u osposobljavanju djeteta da ostvare svoj potencijal pospješio je 'efekt bebe Mozarta'— istraživanje koje je sugeriralo da bi dijete kojem se pušta klasična glazba poboljšalo svoje mentalne i kognitivne vještine, što je kasnije razotkriveno kao samo privremeni učinak (Rauscher, 1993; prema Locke, 2014). Tijekom 1990-ih, ideja da roditelji imaju veliku odgovornost uložiti mnogo energije, vremena i novca kako bi stvorili optimalno okruženje za budući uspjeh svog djeteta postala je široko prihvaćena (Hays, 1996). Ova percepcija roditeljske odgovornosti proširila se i na korištenje zaštitnih uređaja poput antibakterijskih proizvoda za kućanstvo, raskošnih rođendanskih proslava, intenzivnog ranog obrazovanja, uključivanja djece u brojne izvannastavne aktivnosti i drugih roditeljskih praksi

koje su postale smatrane minimalnim standardom roditeljskog napora za adekvatnu podršku djeteta (München i München, 2009; prema Segrin i sur., 2013). Pretpostavlja se da su roditelji, upućeni putem popularnih medija i literature, pretjerano primjenjivali ove standarde roditeljstva, dovodeći do mogućih negativnih posljedica. Neil Montgomery (2013; prema Locke, 2014)) tvrdi da roditelji koji prezaštićuju svoju djecu često slijede ono što smatraju najboljim za svoju djecu, primjenjujući ih ekstremno. Izrazi poput "prezaštićivanje djece" i "helikoptersko roditeljstvo" obično se povezuju s srednjom i višom klasom, demografskom skupinom koja je ranije bila smatrana niskorizičnom za probleme djece. Roditelji s visokim prihodima često iskazuju iznimno visoke napore u roditeljstvu i provode mnogo organiziranih aktivnosti za svoju djecu, pristup koji se naziva usklađena kultivacija (Lareau, 2002; prema Locke, 2014). Ranije se smatralo da su niski prihodi veći rizik za dobrobit djece (Levine, 2008; prema Locke, 2014). Međutim, istraživanja su pokazala da postoji pritisak postignuća među privilegiranom mladeži, što može dovesti do problema (Levine, 2008; prema Locke, 2014). Imućni roditelji često se odnose prema svojoj djeci kao ulaganju te im pružaju visoke razine emocionalnih i financijskih resursa kako bi zaštitili svoje bogatstvo, što rezultira intenzivnim roditeljstvom (Anderegg, 2003; prema Locke, 2014). Istraživanja su potvrdila da su bogati ili srednja klasa roditelji skloni snažnijem angažmanu u akademskom životu svoje djece, što može imati negativne posljedice (Wolf i sur., 2009; prema Locke, 2014). Čak i u obiteljima ispod granice siromaštva, primijećena je tendencija da roditelji obavljaju zadatke umjesto djeteta, troše neprikladno velike svote novca na djecu ili prepuštaju sve odluke djeci, što dovodi do prevelike odgovornosti djeteta za obitelj (Myrth-Ogilvie, 2006; prema Locke, 2014). Međutim, pokazalo se da roditelji s niskim primanjima manje su podložni modelima intenzivnog roditeljstva i imaju veću sigurnost u svoje roditeljske izbore u usporedbi s roditeljima srednje klase (Romagnoli i Wall, 2012; prema Locke, 2014).

5. Utjecaj prezaštićivanja na djecu

Ishodi povezani s postupcima prezaštićivanja djece uključuju utjecaje na anksioznost, zadovoljstvo životom, osjećaj prava, osjećaj autonomije i narcizam. Prema Van Petegemu i sur. (2021) specifični čimbenici temperamenta mogu potaknuti pretjerano zaštitničke roditeljske strategije. Na primjer, u longitudinalnom istraživanju provedenom među roditeljima djece u dobi od 2 do 4 godine, Rubin i sur. (1999) otkrili su da roditelji koji svoje dijete ocjenjuju kao sramežljivo i inhibirano imaju veću vjerojatnost da će ograničiti djetetovu neovisnost kako bi izbjegli psihički ili fizički rizik dvije godine kasnije.

Istraživanja su pokazala da su pretjerano zaštitnički postupci roditelja povezani s anksioznošću kod odraslih osoba i male djece. Istraživanje koje je ispitalo samoprocjenu studenata o prezaštićivanju otkrilo je da je to povezano s većim samoprocjenama socijalne anksioznosti (Spokas i Heimberg, 2009). Brojna druga istraživanja također su potvrdila da prezaštićivanje dovodi do internaliziranih simptoma kao što su separacijska anksioznost, napadaji panike, depresija i socijalna fobija (Van Petegem i sur., 2020; McLeod i sur., 2007). Kod četverogodišnje djece utvrđeno je da je pretjerana uključenost majke povezana s dječjom anksioznošću u kasnijoj odrasloj dobi, čak i kada se uzme u obzir početna razina anksioznosti djeteta (Hudson i Dodd, 2012). Studija Hudsona i Dodda (2012) koristila je dvije različite metode za procjenu roditeljskog prezaštićivanja: procjenu prema petominutnom govoru roditelja o roditeljstvu i roditeljske odgovore na ljestvicu prezaštićivanja, koja je mjerila aktivnosti koje roditelji poduzimaju za svoje dijete, poput oblačenja (Hudson i Dodd, 2012).

Druga dva važna područja funkcioniranja koja nisu temeljito ispitana, unatoč teoretskim poveznicama s prezaštićivanjem, su donošenje odluka i akademska prilagodba. Što se tiče donošenja odluka, vjerojatno je da djeca koja doživljavaju prezaštićivanje mogu izbjegavati donositi odluke i previše se oslanjati na druge za savjet. Uz to, djeca izložena prezaštićivanju nemaju vještine suočavanja (Schiffirin i sur., 2014) upravo zato što nisu vježbali rješavanje problema ili donošenje odluka u različitim kontekstima (Segrin i sur., 2013). Prezaštitnički roditelji često pokušavaju zaštititi svoju djecu od stresa tako da ih rijetko izlažu neuspjesima i frustracijama. Umjesto da ih potiču da razvijaju funkcionalne strategije za suočavanje sa stresom, prezaštitnički roditelji se trude spriječiti da se djeca suoče s tim izazovima. Kao rezultat toga, djeca s prezaštitničkim roditeljima ne nauče kako se nositi s problemima i često nisu svjesna potencijalnih rizika za sebe (Dumond, 2019; prema Miano i sur., 2021). Također, takva djeca često pokazuju manje angažiranosti u školi i imaju ograničen razvoj kritičkog mišljenja (Hunt, 2008).

Daljnja istraživanja ukazuju na to da su prezaštitničko roditeljstvo, pretjerana uključenost i zaštita povezani s povećanim razinama straha kod djece (Grills-Taquechel i Ollendick, 2012; prema Capriola-Hall i sur., 2020). Meta-analiza provedena od strane McLeoda i kolega (2007) potvrdila je da je prezaštitničko roditeljstvo pozitivno povezano s pojavom straha i tjeskobe u djetinjstvu. Ovo otkriće je podržano longitudinalnim istraživanjem Lieba i suradnika (2000) koji su otkrili da prezaštitničko roditeljstvo igra ulogu u razvoju anksioznosti. Problem s internaliziranim problemima ponašanja je taj što nisu lako uočljivi. Djeca koja ih imaju često pokazuju više negativnih emocija, visoku razinu inhibicije ponašanja i nedostatak adekvatnih strategija suočavanja. Simptomi anksioznosti povezani su s disfunkcionalnim roditeljstvom, posebno s dimenzijom prihvaćanja-odbijanja, visokim razinama roditeljske kontrole i zaštite te nedostatkom pružanja autonomije (Cui i sur., 2019; McLeod i sur., 2007). Djeca percipiraju osjećaj bespomoćnosti i nedostatak kontrole zbog roditeljskih uputa i kontrolirajućeg ponašanja (Scharf i Rousseau, 2017; Spokas i Heimberg, 2009).

Druga istraživanja također pokazuju na negativne utjecaje koje prezaštićivanje ima na djecu. Roditelji koji prakticiraju prezaštićivanje kada je njihovo dijete odraslo i na fakultetu povezuje s nižom kvalitetom komunikacije roditelj-dijete i smanjenim životnim zadovoljstvom i zadovoljstvom obitelji (Segrin i sur., 2012.). Ono može biti povezano i s niskom samoučinkovitošću, odvajanjem od vršnjaka i nedostatkom povjerenja među vršnjacima (van Ingen i sur., 2015.). Studenti koji su smatrali da su njihovi roditelji visoko u prezaštićivanju imali su nisku opću samoučinkovitost i slabu privrženost vršnjacima, što ukazuje na niske razine vještina odnosa (van Ingen i sur., 2015.). Prema McGinleyu (2018), roditeljsko prezaštićivanje majke i oca bilo je povezano s negativnim ishodom kod studenata, uključujući smanjenje pozitivnih, prosocijalnih i empatičnih ponašanja te utjecaj na njihov moralni razvoj. Konkretno, studenti koji su doživljavali svoje majke kao prezaštitničke i kontrolirajuće imali su problema u razvijanju povjerenja prema vršnjacima te su se osjećali izolirano od svojih vršnjaka. S druge strane, studenti koji su percipirali očeve kao prezaštićujuće imali su lošu komunikaciju sa svojim vršnjacima (Van Ingen i sur., 2015). Osim toga, istraživanje je pokazalo da prezaštićivanje djece povezano s nižim razinama zadovoljenja psiholoških potreba i samokontrole te višim razinama konzumiranja alkohola kod studenata (Cui i sur., 2018). Istraživanje Grolnicka i sur. (2000) pokazalo je da su pretjerana uključenost i nametljivost u roditeljstvu, posebice roditeljstvu majke, povezani s eksternalizirajućim simptomima, uključujući pribjegavanje agresivnom ponašanju. Nelson (2015) i Cui i sur. (2019) istaknuli su

povezanost između prezaštićivanja i veće ranjivosti na zlouporabu sredstava ovisnosti kod potomaka tijekom prijelaza iz adolescencije u odraslu dob.

U literaturi je dobar dio istraživanja posvećen tome da prezaštićivanje ima utjecaj na razvijanje narcizma. Koncept narcizma dublje je ispitao Kohut (1977) i predložio da je pozitivan psihološki razvoj povezan sa sposobnošću roditelja da zadovolje narcističke potrebe svojih potomaka kroz oslabljenu empatiju i optimalnu frustraciju koja, zauzvrat, omogućuje djeci da upravljaju narcističkim potrebama bez podrške roditelja, da umanje osobine grandioznosti, te da internaliziraju realnu sliku o sebi. Međutim, pretjerano zadovoljenje narcističkih potreba može dovesti do razvoja grandioznog i narcisoidnog stila ličnosti. Prezaštićivanje, koje se karakterizira pretjeranom uključenošću, zaštitničkim ponašanjem i nametljivošću roditelja, može potaknuti održavanje grandioznog ega i ometati razvoj realistične slike o sebi. Takva djeca teže prihvaćaju vlastite nesavršenosti, imaju poteškoće u razvijanju pozitivnog samopoštovanja i održavanju zdrkohutavih odnosa s drugima. Narcizam može ograničiti osobni rast i otežati uspostavljanje zadovoljavajućih veza s drugima (Cain i sur., 2008). S posebnim obzirom na pretjeranu uključenost, čini se da je pretjerano roditeljstvo povezano s patološkim narcizmom kod djece kroz projektivan proces u kojem roditelji projiciraju svoja očekivanja i želje na svoju djecu (Segrin i sur., 2013). Ova relacijska dinamika također se može promatrati kao kružna u kojoj dijete s posebnim osjećajem grandioznosti potiče svoje roditelje da ispune njegove/njezine narcističke potrebe kao da su njihove vlastite (Segrin i sur., 2012.). Nedavno je široko slaganje istaknulo korelaciju između okolišnih čimbenika, posebno stila roditeljstva, i disfunkcionalnog narcizma kod djece (Segrin i sur., 2013); veća ranjivost na razvoj narcisoidnih crta ličnosti tijekom adolescencije i odrasle dobi može se pripisati prezaštićivanju i sličnim praksama (Locke i sur., 2012; Padilla-Walker i Nelson, 2012; Segrin i sur., 2013). Watson i sur. (1992), slijedeći Kohutovu teoriju (1977), istraživali su povezanost između stilova roditeljstva i narcisoidnosti kod djece obraćajući posebnu pozornost na roditeljske prakse koje karakterizira pretjerana permisivnost, koja se čini povezana s emocionalnom nezrelošću, patološke narcisoidne osobine i grandioznost u potomstvu.

Povezanost između roditeljstva, s posebnim osvrtom na prakse prezaštićivanja, i psihološke dobrobiti potomaka mogla bi biti moderirana razlikom u spolu djece (Barton i Kirtley, 2012; prema Miano i sur., 2021), osobito prije rane odrasle dobi (Hill i Lynch, 1983). Prvo otkriće je da žene koje su izložene disfunkcionalnom roditeljstvu imaju dvostruko veću vjerojatnost da će razviti simptome tjeskobe i depresije (Hankin i sur., 1998; prema Miano i sur., 2021), pa se čini da je roditeljstvo jači prediktor za žensku djecu nego za mušku. Roditelji mogu imati

značajan utjecaj na konstrukciju stereotipnih rodnih uloga i mogu težiti promicanju različitih elemenata kod svoje muške i ženske djece: roditelji teže poticanju neovisnosti, autonomije i asertivnosti kod dječaka, dok se djevojčice potiču da brinu o drugima i zauzeti interpersonalnu perspektivu (Hill i Lynch, 1983). Treba napomenuti da ova predanost brizi za druge povećava ranjivost pojedinca unutar disfunkcionalnih obitelji, kao što su obitelji s roditeljima koji su previše zaštitnički (Kouros i sur., 2017). Ključna razlika u roditeljskim praksama usmjerenim na žensku i mušku djecu tiče se dvije dimenzije psihološke kontrole i autonomije: u usporedbi sa ženama, muškarci su manje kontrolirani i dobivaju više autonomije (Bumpus i sur., 2001), a Kouros i sur. (2017) istaknuli su da ta razlika u roditeljstvu utječe na psihofizičku dobrobit i vještine prilagodbe djece. Drugim riječima, promicanje autonomije i neovisnosti zaštitni je čimbenik protiv depresije i anksioznosti, kako kod muške tako i kod ženske djece (Gaylord-Harden i sur., 2010). Štoviše, čini se da pretjerano roditeljstvo daje lošije rezultate kod ženske djece u usporedbi s muškom, jer također šteti strategijama suočavanja kod potomaka i smanjuje njihovu sposobnost da se nose sa stresnim događajima (Kouros i sur., 2017).

6. Prezaštićivanje – perspektive različitih kultura

Općenito, europske/zapadne kulture se više fokusiraju na individualne ciljeve, cijene autonomiju i neovisnost, dok su istočne kulture više usmjerene na kolektivizam, te stavljaju veći naglasak na društvene veze i pridržavanje grupnih normi i očekivanja. Ponašanje pojedinaca u kolektivističkim kulturama više je usmjereno prema međusobnim obvezama, poštovanju autoriteta i postizanju zajedničkih ciljeva. Održavanje harmoničnih odnosa s društvenom okolinom važno je za psihičko blagostanje mladih u takvim kulturama. Ove kulturne razlike, posebno dimenzija individualizma-kolektivism, često se koriste za objašnjavanje razlika u socijalizaciji mladih i odnosima između djeteta i roditelja. Istraživanja su pokazala da postoje univerzalni mehanizmi funkcioniranja obitelji i individualnog razvoja koji se primjenjuju na različite kulture.

Kad je riječ o istraživanjima roditeljstva, veći dio međukulturalnih studija usredotočuje se na prepoznavanje karakteristika azijskih obitelji. Postoji rasprostranjeno mišljenje da su azijski roditelji često karakterizirani visokom razinom roditeljske kontrole i uključenosti, posebice u obrazovanju djece, u usporedbi s roditeljima u zapadnim zemljama. Kroz prizmu vrijednosti kolektivism i međuovisnosti, azijski i azijsko-američki roditelji često doživljavaju svoju djecu kao produžetak sebe, a uspjeh njihove djece smatraju više obiteljskim ponosom nego individualnim postignućima (Van Ingen i sur., 2015). Oni koriste više kritike, postavljaju veće zahtjeve prema autoritetu, podsjećajući svoju djecu na ono što su žrtvovali za njih i vrše pritisak uspoređujući postignuća drugih s postignućima svoje djece. Također, azijske obitelji pridaju veliku važnost obrazovanju i promiču način života usmjeren na učenje. Mnogi azijski roditelji vjeruju da će njihova djeca postići više kroz podršku, vodstvo i uključenost u proces učenja (Raghavan, 2010; prema Chebotareva, 2019). Iskustvo intenzivnog roditeljstva (Schiffrin i sur., 2015) ili podrške (Fingerman i sur., 2012) primjećuje se u životima mnogih azijskih studenata i ostaje prisutno i kad oni postanu stariji. Prema istraživanjima, djeca koja dolaze iz azijskih kultura mogu shvatiti pretjerano roditeljstvo kao nastavak tradicionalnih roditeljskih praksi s kojima su odgajana (Jung i sur., 2019; prema Chebotareva, 2019). Nasuprot tome, u zapadnim zemljama koje njeguju individualizam, autonomiju i neovisnost, roditelji će vjerojatnije podržavati svoju djecu kroz interakciju s obrazovnim institucijama, osiguravanje resursa i sudjelovanje u volonterskim projektima. Stoga, kada zapadnjački roditelji pokazuju pretjeranu uključenost u život i donošenje odluka svoje djece, djeca u tim kulturama to mogu doživjeti kao opsesivno ponašanje, što može imati negativan utjecaj na djetetov uspjeh (Weitkamp i sur., 2019; prema Chebotareva, 2019).

Međutim, postoje i neke kulturološke razlike. Iako je istraživanje provedeno na korejskim studentima američkih fakulteta pokazala da pretjerana roditeljska briga možda nema tako negativne posljedice i da čak može biti pozitivno povezana s uspjehom u učenju, istraživanje provedeno u Kini dalo je rezultate slične onima dobivenim na američkim fakultetima (Van Ingen i sur., 2015). To znači da je pretjerano roditeljstvo negativno utjecalo na samoučinkovitost studenata (Leung i Shek, 2017; prema Chebotareva, 2019). Istraživanje koje je usporedilo američke i korejske studente, uzimajući u obzir ponašanje njihovih majki i očeva, otkrilo je da je kod korejskih studenata samo preveliki angažman očeva statistički značajno povezan s nižim akademskim uspjehom. Pretjerano roditeljstvo majki također je bilo povezano s akademskim uspjehom, ali ta povezanost nije dosegla razinu statističke značajnosti. Međutim, za američke studente nije bilo značajnih povezanosti između akademskog uspjeha i pretjerane uključenosti bilo oca ili majke (Jung i sur., 2019; prema Chebotareva, 2019).

U drugim ranije opisanim istraživanjima, suprotno od onoga što je uočeno kod azijskih kultura, majčinski stil roditeljskog ponašanja ima veći utjecaj na psihološku dobrobit zapadnih studenata. De Los Reyes (2016) i njegovi kolege proveli su istraživanje usmjereno na kulturološke razlike u roditeljskom ponašanju očeva i majki adolescenata iz osam zemalja s različitim kulturnim karakteristikama (Argentina, Njemačka, Grčka, Pakistan, Peru, Poljska i Turska), te su istraživali kako je to ponašanje povezano s pokazateljima psihičkog blagostanja. U sklopu istraživanja, mjere roditeljskog ponašanja uključivale su podršku koju roditelji pružaju, psihološku kontrolu koju primjenjuju i anksiozni stil roditeljstva. Rezultati su pokazali da je anksiozni stil roditeljstva najizraženiji u Pakistanu, zatim u Turskoj i Grčkoj, a najmanje izražen u Njemačkoj. Djeca iz različitih kultura različito percipiraju roditeljski stil. Na primjer, zabrinuti roditelji u Peruu i Argentini percipiraju se kao više podrške za svoju djecu nego u drugim zemljama. Psihološka kontrola roditelja najizraženija je u Pakistanu i Njemačkoj, a najmanja u Francuskoj. Oba roditelja provode psihološku kontrolu, a to je jedini aspekt roditeljskog ponašanja koji je konzistentno povezan s pokazateljima psihološkog stresa u svim zemljama. Unatoč tome, adolescenti u svim zemljama vjeruju da ih majke kontroliraju više od očeva (De Los Reyes i sur., 2016). Usporedno istraživanje provedeno u Grčkoj, Norveškoj, Poljskoj i Švicarskoj pokazalo je da među razmatranim europskim zemljama postoji više sličnosti nego razlika. U svim tim zemljama, roditeljska autonomija i osjetljivost su izravno povezani s psihološkim blagostanjem adolescenata u starijoj dobi, dok roditeljski zahtjevi prema tinejdžerima nemaju značajne veze s njihovim blagostanjem. Osim toga, stilovi roditeljskog ponašanja očeva i majki imaju različite uloge u blagostanju adolescenata. U Grčkoj

i Norveškoj, odaziv očeva ima značajan i pozitivan utjecaj na uspjeh adolescenata, dok u Poljskoj i Švicarskoj odnos između odaziva očeva i dobrobiti adolescenata također je pozitivan, ali ne doseže istu razinu. U Grčkoj i Norveškoj, davanje autonomije od strane oca i njegova osjetljivost jednako su važni za dobrobit adolescenata, dok je u Poljskoj i Švicarskoj utjecaj davanja autonomije od strane oca bio jači od utjecaja osjetljivosti očeva. Studija provedena u osam arapskih zemalja (Dwairy i sur., 2006; prema Chebotareva, 2019) istraživala je kako odgojni stilovi roditelja utječu na dobrobit adolescenata. Rezultati su pokazali da su adolescenti koji su odgajani u nedosljednom odgojnom stilu manje emocionalno povezani sa svojim roditeljima i češće imaju simptome psihološkog distresa u usporedbi s onima čiji su roditelji primjenjivali kontrolirajući ili fleksibilni stil. Interesantno, autoritarni odgojni stil u arapskim obiteljima povezan je s većom razinom emocionalne povezanosti s obitelji i boljim psihičkim blagostanjem adolescenata. Drugim riječima, u arapskoj kulturi autoritarni način roditeljstva ne šteti psihološkoj dobrobiti adolescenata, za razliku od situacije u zapadnim liberalnim društvima. Primjećuje se da roditelji imigranti iz Latinske Amerike, Azije i Afrike često osjećaju više brige zbog odgoja i odrastanja svoje djece. Azijati često teže izbjegavajući bliske odnose s okolinom koja nije iz njihove kulture, dok Afroamerikanci često očekuju odbacivanje od okoline. Zanimljivo je otkriće da roditelji azijskog podrijetla koji imigriraju u Sjedinjene Države mogu promijeniti svoje obrasce roditeljskog ponašanja kako bi se prilagodili novoj sredini i vrijednostima kulture domaćina (Cheah i sur., 2013). Roditelji imigranti, posebno ako uspješno usklade elemente iz obiju kultura, mogu primjenjivati uspješne strategije koje rezultiraju boljom psihološkom prilagodbom njihove djece (Kim i Hong, 2007; prema Chebotareva, 2019). Drugim riječima, roditeljske strategije i njihovi učinci mogu varirati ovisno o različitim čimbenicima kao što su stupanj akulturacije i društveni kontekst. Slično, i druge međukulturalne studije provedene u Australiji (Padilla Walker i Nelson, 2012), Izraelu (Rousseau i Scharf., 2015) i Finskoj (Cui i sur., 2018). Istraživanja su također otkrila su kako pretjerana briga roditelja može utjecati na dobrobit adolescenata, ali i da postoje određene kulturološke razlike koje igraju ulogu u tom utjecaju.

7. Zaključak

Roditeljsko prezaštitničko ponašanje je tema koja ukazuje na važnost razumijevanja veze između karakteristika djece i roditelja. Istraživanje ove veze otkriva da roditeljsko prezaštitničko ponašanje može imati značajan utjecaj na djecu i njihov razvoj. Karakteristike djece, kao što su temperament, sposobnosti i socijalne vještine, mogu utjecati na roditeljsko prezaštitničko ponašanje. Djeca koja su prirodno povučena ili imaju manje razvijene vještine često mogu privući prezaštitnički stav roditelja. Roditelji koji su sami nesigurni ili imaju tendenciju prevelike brige također mogu pokazivati više zaštitničkog ponašanja prema svojoj djeci. Međutim, prezaštitničko ponašanje može imati negativne posljedice na djecu. Djeca koja su prezaštićena često se suočavaju s poteškoćama u razvoju samostalnosti, samopouzdanja i donošenju odluka. Također, mogu imati poteškoće u uspostavljanju zdravih socijalnih odnosa i suočavanju s izazovima koje donosi svakodnevni život. Važno je da roditelji prepoznaju važnost pružanja prostora za samostalnost i razvoj kod djece. Potrebno je osnažiti djecu da se suočavaju s izazovima i rizicima te da razvijaju vještine potrebne za samostalno funkcioniranje. Roditelji trebaju biti svjesni vlastitih tendencija prezaštitničkog ponašanja i potruditi se da pruže podršku i poticaj, ali istovremeno dopuste djetetu da samostalno istražuje i uči iz vlastitih iskustava. U konačnici, roditeljsko prezaštitničko ponašanje može biti duboko ukorijenjeno u ljubavi i brizi roditelja prema njihovoj djeci, ali je važno da se pronađe ravnoteža između zaštite i podrške te poticanja djetetovog samostalnog razvoja. Samo kroz takav pristup mogu se osigurati optimalni uvjeti za sretno i zdravo odrastanje djece.

Literatura

1. Ajduković, M., Delale, E. A. (2000). Stil odgoja u obitelji kao činitelj rizika i zaštite u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. U: Bašić, J., Janković, J., Rizićni i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži, (171-184). Zagreb: Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju.
2. Beike, D. R., Markman, K. D., i Karadogan, F. (2009). What we regret most are lost opportunities: A theory of regret intensity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(3), 385-397.
3. Berk, L. E. (2015). Dječja razvojna psihologija. Jastrebarsko: Naklada Slap
4. Bumpus, M. F., Crouter, A. C., i McHale, S. M. (2001). Parental autonomy granting during adolescence: Exploring gender differences in context. *Developmental Psychology*, 37, 163-173.
5. Cain, N. M., Pincus, A. L., i Ansell, E. B. (2008). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, 28(4), 638–656.
6. Capriola-Hall, N. N., Booker, J. A., i Ollendick, T. H. (2020). Parent- and Child-Factors in Specific Phobias: The Interplay of Overprotection and Negative Affectivity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 48(10), 1291–1302.
7. Carroll, J. B. (2005). The Three-Stratum Theory of Cognitive Abilities. In D. P. Flanagan i P. L. Harrison (Eds.), *Contemporary Intellectual Assessment: Theories, Tests, and Issues* (pp. 69–76). The Guilford Press.
8. Cheah, C. S. L., Leung, C. Y. Y., i Zhou, N. (2013). Understanding "tiger parenting" through the perceptions of Chinese immigrant mothers: Can Chinese and U.S. parenting coexist? *Asian American Journal of Psychology*, 4(1), 30–40.
9. Chebotareva, E. Y. (2019). Cross-cultural peculiarities of interrelations between overparenting and psychological well-being of present time senior. *Journal of Modern Foreign Psychology*, 8(4), 7–15.
10. Cui, M., Morris, A. S., Criss, M. M., Houlberg, B. J., i Silk, J. S. (2018). Helicopter Parenting and Young Adults' Well-Being: A Comparison Between United States and Finland. *Cross-Cultural Research*, 53(4), 410-427.
11. Čudina Obradović, M., i Obradović, J. (2006). Psihologija braka i obitelji. Zagreb: Golden Marketing - Tehnička knjiga.

12. Darling, N., i Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496.
13. De Los Reyes, A., Ohannessian, C. M., i Laird, R. D. (2016). Developmental Changes in Discrepancies Between Adolescents' and Their Mothers' Views of Family Communication. *Journal of Child and Family Studies*.
14. Fingerman, K. L., Cheng, Y. P., Tighe, L., Birditt, K. S., i Zarit, S. (2012). Helicopter parents and landing pad kids: Intense parental support of grown children. *Journal of Marriage and Family*, 74(4), 880-896.
15. Gaylord-Harden, N. K., Campbell, C. L., Kesselring, C. M. (2010). Maternal parenting behaviors and coping in African American children: The influences of gender and stress. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 579–587.
16. Grolnick, W. S., Kurowski, C. O., Dunlap, K. G., Hevey, C. (2000). Parental Resources and the Transition to Junior High. *Journal of reserach on adolescence*,10(4), 465-488.
17. Hays, S. (1996). *The cultural contradictions of motherhood*. New Haven: Yale University Press.
18. Hill, J. P., i Lynch, M. E. (1983). The intensification of gender-related role expectations during early adolescence. In J. Brooks-Gunn & A. C. Peterson (Eds.), *Girls at Puberty* (str. 201–228). New York: Plenum.
19. Hudson, J. L., i Dodd, H. F. (2012). Informing early intervention: preschool predictors of anxiety disorders in middle childhood. *PLoS One*, 7(8), e42359.
20. Kohut, H. (1977). *The restoration of self*. International Universities Press. Madison, CT.
21. Kouros, C. D., Pruitt, M. M., Ekas, N. V., Kiriaki, R., Sunderland, M. (2017). Helicopter Parenting, Autonomy Support, and College Students's Mental Health and Well-being: The Moderating Role of Sex and Ethnicity. *Journal of Child and Family Studies*
22. LeMoyne, T., i Buchanan, T. (2011). Does “hovering” matter? Helicopter parenting and its effect on well-being. *Sociological Spectrum*, 31(4), 399-418.
23. Lieb R, Wittchen H-U, Höfler M, Fuetsch M, Stein MB, i Merikangas KR (2000). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: A prospective longitudinal community study. *Archives of General Psychiatry*, 57, 859–866.

24. Locke, J. Y. (2014). A thesis submitted as fulfilment for the Degree of Doctor of Philosophy, School of Psychology and Counselling, Institute of Health and Biomedical Innovation, Queensland University of Technology, Brisbane, Australia.
25. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
26. Maccoby, E. E., i Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction. In P. H. Mussen, i E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-101). New York: Wiley.
27. McGinley, M. (2018). Can HP hinder helping? Examining the joint effects of helicopter parenting and attachment on prosocial behaviors and empathy in emerging adults. *The Journal of Genetic Psychology*, 179, 102-115.
28. McLeod, B. D., Wood, J. J., i Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27, 155–172.
29. Miano, P., i Palumbo, A. (2021). Overparenting hurts me: How does it affect offspring psychological outcomes? *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*, 9(1).
30. Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., Christensen, K. J., i sur. (2011). Parenting in Emerging Adulthood: An Examination of Parenting Clusters and Correlates. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 730–743.
31. Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., i Nielson, M. G. (2015). Is Hovering Smothering or Loving? An Examination of Parental Warmth as a Moderator of Relations Between Helicopter Parenting and Emerging Adults' Indices of Adjustment. *Emerging Adulthood*, 3(4), 282–285.
32. Padilla-Walker, L. M., Son, D., Nelson, L. J. (2019). Profiles of helicopter parenting, parental warmth, and psychological control during emerging adulthood. *Emerging Adulthood*, 9(2), 1-13.
33. Pernar, M. (2010). *Roditeljstvo*. *Medicina Fluminensis*, 46(3), 255-260.
34. Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., i Brajša-Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja*, 58-59(2-3), 239-263.
35. Romagnoli, A., i Wall, G. (2012). 'I know I'm a good Mom': Young, low-income mother's experiences with risk perception, intensive parenting ideology and parenting education programs. *Health, Risk and Society*, 14, 273-289.
36. Rosić, V. (2005). *Odgoj, obitelj, škola*. Rijeka: Žagar.

37. Rousseau, S., i Scharf, M. (2015). "I will guide you" The indirect link between overparenting and young adults' adjustment. *Psychiatry Research*, 228(3), 826-834.
38. Rubin, K. H.; Burgess, K. B. (2001). Social Withdrawal and Anxiety. In M. W. Vasey; M. R. Dadds (Eds.), *The Developmental Psychopathology of Anxiety* (str.407-434). New York: Oxford Academic.
39. Scharf, M., Rousseau, S., i Bsoul, S. (2017). Overparenting and Young Adults' Interpersonal Sensitivity: Cultural and Parental Gender-Related Diversity. *Journal of Child and Family Studies*, 26(5), 1356–1364
40. Schiffrin, H. H., Liss, M., Miles-McLean, H., Geary, K. A., Erchull, M. J., i Tashner, T. (2014). Helping or hovering? The effects of helicopter parenting on college students' well-being. *Journal of Child and Family Studies*, 23, 548–557.
41. Schiffrin, H. H., Liss, M., Miles-McLean, H., Geary, K. A., i Erchull, M. J. (2015). Intensive parenting: Does it have the desired impact on child outcomes? *Journal of Child and Family Studies*, 24(8), 2322-2331.
42. Segrin, C., Givertz, M., Swaitkowski, P., i Montgomery, N. (2013). Overparenting is Associated with Child Problems and a Critical Family Environment. *Journal of Child and Family Studies*, 24(2), 470–479.
43. Segrin, C., Woszidlo, A., Givertz, M., Bauer, A., i Murphy, M. T. (2012). The association between overparenting, parent-child communication, and entitlement and adaptive traits in adult children. *Family Relations*, 61(2), 237-252.
44. Segrin, C., Woszidlo, A., Givertz, M., i Montgomery, N. (2013). Parent and child traits associated with overparenting. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 32(6), 569–595.
45. Spokas, M., i Heimberg, R. G. (2009). Overprotective parenting, social anxiety, and external locus of control: Cross sectional and longitudinal relationships. *Cognitive Therapy and Research*, 33, 543-551.
46. Strauss, V. (2006). Putting Parents in Their Place Outside Class. *The Washington Post*. http://www.Washingtonpost.com/wpdn/content/article/2006/03/20/AR2006032001167_pf.html.
47. Steinberg, L., Elmen, J. D., i Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60(6), 1424–1436.

48. Ungar, M. (2009). Overprotective parenting: Helping parents provide children the right amount of risk and responsibility. *American Journal of Family Therapy*, 37(3), 258–271
49. Van Ingen, D. J., Lekes, N., i Seery, M. D. (2015). Helicopter parenting: The effect of an overbearing caregiving style on peer attachment and self-efficacy. *Journal of College Counseling*, 18(1), 7-20.
50. Van Petegem, S., Sznitman, G. A., Darwiche, J.; Zimmermann, G. (2021). Putting parental overprotection into a family systems context: Relations of overprotective parenting with perceived coparenting and adolescent anxiety. *Family process*, 61(2), 792-807.
51. Vasta, R., Haith, M. M., & Miller, S. A. (2005). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap
52. Weitkamp, K., & Seiffge-Krenke, I. (2019). The Association Between Parental Rearing Dimensions and Adolescent Psychopathology: A Cross-Cultural Study. *Journal of Youth and Adolescence*, 48, 469–483.
53. Zhang, Y., Hwang, W., Jung, E., Kim, S. H., & Sin, H. L. (2020). Helicopter Parenting, Parental Psychological and Behavioral Control Revisited: Assessing Constructs Across the United States and South Korea. *Journal of Comparative Family Studies*, 51(1), 59–83.
54. Zrilić, S. (2005). Autoritarni odgojni stil roditelja kao prediktor školskog neuspjeha. *Pedagogijska istraživanja*, 2(1), 125-137.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)